

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Posudek na disertační práci Jany Vrbové: Školní podvádění starších žáků: od explorativního výzkumu k strukturálnímu modelu. Pilotní studie. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích Pedagogická fakulta, 2013

Úvod

Jak dr. Vrbová uvádí, cílem práce bylo zjistit, jaké chování ve škole vnímají žáci (14–16 let) jako podvádění, zda je toto chování možné zařadit do určitých typů (faktorů) a tyto pak vztáhnout k individuálním charakteristikám žáka (pohlaví, prospěch, zameškané hodiny ve škole, učební cíle žáka, obavy ze školy, self-efficacy, hodnota školního výkonu) a ke kontextovým charakteristikám jeho školního výkonu (cílová orientace rodičů a učitelů, spokojenost žáka se školou, neutralizace, podvádění spolužáků a reakce učitelů na podvádění). Dr. Vrbová pracovala s údaji od 401 studentů, exploratorní faktorovou analýzou byly extrahovány dva typy nečestného chování: podvádění (opisování a napovídání) a klamání (falšování podpisu rodičů, absence). Jako možné prediktory podvádění byly faktorovou analýzou zjištěny dva žákovské faktory – odklon žáka od školy (amotivace žáka) a příklon žáka ke škole (motivace žáka) – a dva kontextové faktory – vliv učitelů a vliv rodičů. Podle autorky rodiče ani reakce učitelů na podvádění neměli signifikantní vliv na podvádění ani na klamání žáků. Strukturální model podle ní potvrdil, že na klamání žáků měly největší vliv kladný vztah k učitelům ($\beta = -0,59, p < 0,01$) a dobrý prospěch žáka ($\beta = -0,30, p < 0,01$). Na podvádění měl největší vliv odklon žáků od školy ($\beta = 0,35, p < 0,01$); kladný vztah žáků ke škole ($\beta = -0,25, p < 0,01$) a kladný vztah k učitelům ($\beta = -0,26, p < 0,01$) četnost podvádění snižovaly. Podvádění a klamání spolu korelovaly ($r = 0,398$). Jak dále uvádí, po odstranění faktoru rodičovského vlivu z modelu byly hodnoty regresních koeficientů podobné. Strukturální model vysvětlil 42 % variance proměnné podvádění a 39 % variance proměnné klamání.

Poznámky k formě práce, jazykové chyby:

Abstrakt:

Cílem „páce“, podobně „páce“ na str. 89
kladný „vťah“ žáků ke škole
„oplatí“ riskovat (str. 10)

formulace abstraktu: fitoval data dobře (nejsem si správným výrazem jistý, ale je to takto správně?)

dále slovo „dizajn“ by bylo vhodnější psát jako „design“

Matějček – Matějček (str.100)

Asi bych nepoužíval výraz „míň“, ale méně (např. str. 111)

Je termín „amotivace“ v pořádku? (např. str. 96)

Obsahově:

- U rámečků (např. str. 27) by bylo vhodné doplnit, jak byla anketa provedena.

- Tvrzení „ Ke konci 20. století je postupně ideál vzdělance nahrazován ideálem odborníka“ (str. 26) by bylo vhodné doplnit citací nebo vysvětlením

-Autorka popisuje nárůst nečestného jednání („Kultura nečestného chování se stává téměř celosvětovým fenoménem, kdy všichni podvádí, protože to dělají všichni“, str. 26), ale ze zavedení prvního “Honor Code” v 19.století je již patrné, že si tehdejší anglosaské školy byly podvádění vědomy“. Je tedy otázkou, zda jde skutečně o současný fenomén. Je škoda, že neexistují opakovaná měření podvádění na stejných školách.

- Přestože autorka v úvodu uvádí jedno z pojetí podvádění jako problém morální (str. 9), není toto pojetí dále rozpracováno, proč? Proč akcentuje především motivaci a kontext podvádění? Mohla by např. citovat tuto studii:

- Krebs, R., Kohlberg, L. (1973). Moral judgment and ego controls as determinants of resistance to cheating. In: Kohlberg, L., Turiel, E. (1973): Moralization, the cognitive developmental approach. New York, Holt, Rinehart and Winston.

- Za „klasické“ práce týkající se podvádění jsou často citovány studie uvedeny níže (příznávám, že sám jsem je nečetl), ale vzhledem k práci dr.Vrbové by asi bylo dobré se s nimi seznámit:

Hartshorne, H., May, M. A. (1928). Studies in the nature of character: Vol. I. Studies in deceit. New York, Macmillan.

Hartshorne, H., May, M. A., Mailer, J. B. (1929). Studies in the nature of character: Vol. II. Studies in self-control. New York, Macmillan.

Hartshorne, H., May, M. A., Shuttleworth, F. K. (1930). Studies in the nature of character: Vol. III. Studies in the organization of character. New York, Macmillan.

-Autorka se vyhnula tématu osobnosti žáka, nic pro tomu, jen by mě zajímalo, proč? Prokázaly studie, že osobnost žáka v tomto směru nehraje roli? Pravděpodobně ne podstatnou, jen by možná bylo dobré to dokumentovat.

-Metodologicky vnímám jako problém, že se o podvádění hovoří celkově (ve vztahu ke všem učitelům, které žáka učí) v kontextu vzdělávání, ale zřejmě se velmi liší dětské/studentké vnímání konkrétních učitelů. Vztahem ke konkrétním učitelům by však o jinou práci.

-Je záslužné, že se autorka zaměřila také na proměnné významné na straně učitelů.

Možná by bylo výhodnější zaměřit se na jeden typ školy, třeba 9.třída a mít soubor větší, než dva spíše menší soubory, ale jen uvažuji, chápu že autorka chtěla soubory srovnávat.

-I když jsem se opravdu snažil, je těžké této práci obsahově něco podstatného vytknout.

Celkově:

- Oceňuji odborný úvod, včetně formulací definice podvádění, kterou poskytují samotní žáci.

- Obdivuji schopnost rozumět statistickým výpočtům (např. str. 111 a n., kde popisuje strukturní modely), velmi příhodný a podrobný mi připadá popis postupu faktorové analýzy (str. 66 a n.) a dalších postupů, jako lineární regresní analýzy.

- Významné mi připadá zjištění, že „Za jeden z nejdůležitějších závěrů svého výzkumu považuji zjištění, jak velkou a často rozhodující roli při klamání a podvádění žáků hrají učitelé a jak velký vliv má na žáky dobrý učitel“. (str. 121)

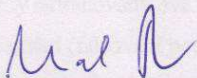
- Celkově mi práce připadá ideální a příkladná pro jiné disertační práce – hloubkou myšlenek, logickými vývody, zřejmě skvělou schopností pracovat se statistikou (bohužel nejsem schopen posoudit).

- Vzhledem k tomu, že strukturální model vysvětlil 42 % variance proměnné podvádění a 39 % variance proměnné klamání jde podle mého názoru o doklad, že její postup, intuitivně i na základě rozboru literatury, velmi dobře odhadl vysokou míru variance proměnných.

- Práce s literaturou je vynikající. Domnívám se, že autorka problematiku obsáhla do šířky i hloubky. Z jejích závěrů lze činit významné úvahy jak změnit/snížit podvádění a klamání na školách a s čím souvisí. Velmi vhodný mi připadá oddíl Výzva (str. 117) s přesahem do školství.

-Přimlouval bych se za využití práce k dalším publikacím, např. v Čsl.psychologii a jinde.

Všele práci doporučuji k obhajobě!

Doc. PhDr. Marek Preiss, PhD.

Praha, 11.6.2013